

Невідомі листи М. І. Яворського до Д. І. Багалія

Схід-Захід: Історико-культурологічний збірник.
– Харків: Майдан, 1998. – С. 203-207.

При використанні матеріалів статті обов'язковим є посилання на її автора з повним бібліографічним описом видання, у якому опубліковано статтю. Дана електронна копія статті може бути скопійована, роздрукована і передана будь-якій особі без обмежень права користування за обов'язкової наявності першої (даної) сторінки з повним бібліографічним описом статті. При повторному розміщенні статті у мережі Інтернет обов'язковим є посилання на сайт Східного інституту українознавства імені Ковальських.

Адреса редакції:

Східний інститут українознавства імені Ковальських («Схід/Захід»), ауд. 4-87,
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна,
пл. Свободи, 6,
Харків, 61077,
Україна.

E-mail: siu.kharkiv@gmail.com

Тел.: +38 057 705 26 30;
+38 096 1555 136

Веб-сайт: <http://keui.univer.kharkov.ua>

- © Східний інститут українознавства імені Ковальських
- © Автор статті
- © Оригінал-макет та художнє оформлення – зазначене у бібліографічному описі видавництво
- © Ідея та створення електронного архіву часопису – А. М. Домановський

НЕВІДОМІ ЛИСТИ М.І.ЯВОРСЬКОГО ДО Д.І.БАГАЛІЯ

№ 1

1930, 16 лютого, Київ.

Вельмишановний Дмитро Йванович!

Дуже важкі висунуто проти мене обвинувачення при перевірці Інституту. Я маю всю надію, що майбутнє мене все-таки виправдає од цих обвинувачень. Аджеж живуть ще люди, що були свідками мого минулого.

Але залишатись на дальше членом Президії ВУАН та секретарем першого відділу для мене ніяк неможливе. Я й вніс через те листа до Президії і ВУАН, щоб зняти з мене ці обов'язки зараз принайменше для того, щоб не заважати праці ВУАН моєю особою. Я Вас дуже прохаю, як голову відділу прийняти мою заяву до відому та доручити секретарюванню комусь іншому тимчасово до [виходу] нового секретаря. Покищо я підготую Вам на письмі звіт першого відділу за минулий рік для сесії, який Ви використаєте для відчиту на сесії.

Стан у мене більше, аніж важкий. Я серед нервного припадку лежу вже другий тиждень дома.

Жаль страшений, коли б прийшло ся кидати ВУАН та Україну взагалі. Але я готов на все, щоб [таки виявити, на] скільки мене помилково обвинувачують, хоч заслуговую всю кару за те, що до тепер я публічно не виступив з критикою мого минулого. Тоді певно не було б тих обвинувачень, що сьогодні силпляються на мене з усіх боків.

Я справді почуваю себе, як трупище, що ще в силах тільки ходити та говорити, як щось зайве в нашому суспільстві, що ножем ріже мене по живому тілі. Стаття [нрзб.] мене добила до кінця — а що в ній не наговорено, не написано!

Написав велику свою автобіографію, може, якщо зараз не вдасть ся мені скинути з себе все те болото, що полетіло на мою голову, то може колись хтось прочитає і скаже своє слово. Адже живі ще люди — свідки мого минулого!

Пробачте, Дмитре Йвановичу, що Вас турбую цим листом, та мені й до нікого більше писати. Свої віддурались, а вороги так і не почують од мене слово скарги та нарікання! Прохати їх про свідоцтво для мене не стану, хоч би прийшлося і вмерти серед оцього сорому. В мене совість чиста і це мене ще підтримує в надії, що все-таки правда виявиться.

Але жити мені зараз переважно — краще було би сьогодні вмерти, аніж отак животіти.

Ще раз простіть, що Вас турбуюсь, та хоч Ви не згадайте лихим словом.
Ваш М.Яворський

ІР НБУ Ф.І. № 46395.

№ 2

1930, 2 квітня.

Ленінград, вул. Халтуріна, 27.

Будинок учених

Вельмишановний Дмитре Йвановичу!

Вам певне вже відомо, що я виїхав в Ленінград, одержавши відпустку в ВУАН на 2 місяці. А виїхати прийшлося з двох причин: раз, що сидіти в Києві і не являтися в ВУАН, як цього вимагали, було мені за важко при моїй праці, друге, що й літератури не мав я достатньо під рукою в Києві. Тут я й буду ждати, що скаже сесія з приводу мене, а в одночас і часу даремне гаїти не буду. Врешті, як що сесія мене здіме з ВУАН — як що буде на це директива, все одно на якийсь час, в Києві працювати буде мені важко. Прийдець ся тоді на довше залишитися в Ленінграді, доки себе не очищу від фантастичних докорів. Так ось я й виїхав сюди через те, як той ізгой, виїхав можливо на довго, оставивши сім'ю в Києві.

Тепер дозвольте до Вас звернутися з одним проханням. Чи не могли б Ви у Вашому збірникові надрукувати мою працю. Очевидно, прийдецься оголосити її під іншим прізвиськом, щоб маги безпристрасну на неї критику. Праця така: це перший розділ з книжки про історію громадського життя й думки на Україні, в розмірі 8 аркушів на тему: "З історії громадського життя на Україні X—XIII ст." Підрозділи такі: 1) на провесні громадського життя, 2) основи формування клясового суспільства X—XII ст., 3) природа клясової структури Київської Русі, 4) наростання клясових антагонізмів в княжодружин[ному] укладі, 5) політична боротьба українського міщанства за самоврядування, 6) боротьба за феодалізацію України, 7) шляхи формування громадської думки, врешті 8) татарщина — епілог княжодружинного укладу. Праця сперта виключно на перших джерелах так наших, як і чужих, написана вона вже наполовину, через три тижні скінчу її писати, ще два тижні піде на редагування й друкування на машинці і 15 травня міг би її Вам вже вислати. Її хотять взяти тут, але я по російськи не хотів би її раніш друкувати, занім появить ся на українській мові. До кінця року думаю закінчити ще два розділи: другий про боротьбу кляс і партій на Україні XIV—XV ст. розміром 8 арк. та про "Дві унії", що обніме XVI ст. і перші роки

XVII ст. Всі ці три розділи мають скласти перший том, після другий том буде присвячений XVII ст., а третій XVIII ст.

Моє матеріальне становище зараз дуже важке, а мені під моїм прикритим почуванням важко звертатися до когось з проханням позики на непевне майбутнє. Через що я подвійно зацікавлений у Вашій відповіді, оскільки знаю, що Ваш ака[демічний] збірник буде друкуватися на кошти або ДВУ, або Книгоспілки, через що й авторський гонорар можливий. Очевидно, що мого авторства цієї праці Ви не виявляйте; як що буде Ваша згода, я Вам її вишлю до друку під псевдонімом.

Ще одне прохання вже до т.Горбаня¹, якого адреси не знаю. Він одержав з закордону книжку про похід татар XIII ст. Я дуже його прохаю через Вас вислати її мені на один тиждень. Врешті спитайте т.Пилипенка², може й за моїм підписом можна друкувати в ДВУ цю працю окремо, тоді ще простіше була би справа.

Жду нетерпеливо на звістку.

Завжди Вас поважаючи.

Підпис

ІР НБУ Ф.І. № 46393.

№ 3

1930, б/д,

Ленінград, вул.Халтуріна, 27,

Будинок учених

Вельмишановний Дмитре Йвановичу!

Ви певно читали в "Правді" за ч.[исло] IV письмо ген[ерального] секр[етаря] т.Косіора³ в моїй справі. Вона начебто починає повертати в кращий бік. Основне, що зняли з мене пятно шкідника та дають можливість науково працювати. Не знаю тільки, як буде з Академією, чи радше зо мною щодо Академії. У всякому разі всю маю надію, що через якийсь час здіймуть з мене і інші обвинувачення. Це дає мені сил до інтенсивної як ніколи праці над громадським рухом поки що X—XVI ст., що його готую на осінь в розмірі 28 аркушів.

Знаючи Ваше відношення до мене, як до того, що широ працює, я звертаюся до Вас з проханням, досить неприємним для мене, а саме — я зараз сиджу без гроша, та роботи припинити не хочу. Чи не були б Ви ласкаві позичити мені до кінця цього року, не пізніше, 200 крб. Вибачте за сміливість! Вдячний Вам буду безконечно, як допоміжникові моїй роботі, про яку я Вам писав. Можливо, що скоріш віддам, скоро тільки закінчу першу частину цієї

праці, яку буду друкувати й по-російськи в Ленінграді в видав[ництві] "Прибой" та по-українськи в ДВУ. На всякий випадок до кінця грудня поверну. Я зараз справді в важких умовах, а кидати праці не хочу, що її бажаю Вам вислати до ознайомлення в рукопису.

Я прохав вмістити частину її в Вашому збірникові, але боюся, що розмір за великий буде.

Дмитре Івановичу! Не гудіть людину, що спіткнулася, вся надія є в мене, що я знова стану на ноги моєю невсипущою працею. Аджеж правда не пропадає безслідно.

Ще раз прохаю в т. Горбаня книжку про напад татар, оцю, що вийшла за хордоном. Будь ласка, передайте йому.

А на мене не гнівайтесь.

Нетерпеливо жду відповіді Вашої й допомоги.

З прив[ітом]. Підпис.

ІР НБУ України. Ф.І. № 46396.

№ 4

1930, 15/IV

Ленінград, вул. Халтуріна, 27

Вельмишанов[ний] Дмитре Івановичу!

Спасибі за листа. Не знаю, чи Ви одержали вже другого мого листа, якого в часті я зараз хочу Вам пригадати, дуже Вас прохаючи мені дати малу позику, доки я не закінчу тут моєї праці. Як що Вам зараз не можливо, то у всякому випадкові виручайте хоч частиною, бо я просто не маю нічо[го] в кишені, а звертати ся до товаришів не хочу, доки не буду оправданим.

18 квітня їду в Москву, де будуть переглядати ще раз мою справу і через те й залишаюся без гроша, бо витратив на залізниці те, що мав. Будь ласка, дуже прохаю не відмовте хоч чим небудь виручити зараз, щоб я міг пробути тут до половини хоч би травня, як не довше. А то по правді сказати через днів декілька й їсти не буде що.

Я зобов'язуюсь, як що зараз не поверну боргу, [нрзб] мені не вдасться все поладнати, то не пізніш 1 грудня ц.р.

Будь ласка, виручайте, до смерти не забуду.

Ваш Підпис.

ІР НБУ України. Ф.І № 46394.

№ 5

1930, 22/IV

Ленінград

Вельмишановний Дмитре Йвановичу!

Велика-велика Вам дяка за добрий вчинок. Маю всю надію, що він матиме взагалі велике значіння на цьому зломі мого життя, скеровуючи його на шлях ще більш енергійної праці. За це першу мою працю й присвячу Вам восени вкупі з поверненням мого боргу.

З Москви я вернув ще в кращому настрою, ще очистивши себе від обвинувачень, одержавши заперуку, що через два-три роки на всякий випадок повернуть мене назад в партію.

Між іншим, там взяв я, що мені багацько шкодили й мої “друзя”. Але про це окремо колись буде мова. Зараз краще мовчати.

Я працюю зараз, як ніколи.

Вертати збираю ся після сесії.

Написав до ДВУ також — і працюю.

Ще раз Вам глибока моя дяка.

Підпис.

ІР НБУ України. Ф.І. № 46392.

¹ Горбань М.В. (1899—1973 р.) — український історик, учень академіка Д.І.Багалія, співробітник Харківської науково-дослідної кафедри (згодом ін-ту) історії української культури, автор близько 300 наукових праць. Репресований в 1931 р.

² Пилипенко С.В. (1891—1943) — український радянський письменник

³ Косиор С. Письмо в редакцію “Правды”. 1930. 5 марта.